

SOMUT

25 ŞUBAT 1983

50 LİRA

Yıl: 3 Sayı: 30

HAFTALIK SANAT VE KÜLTÜR DERGİSİ

PLASTİK SANATLAR

RESİMDE ÜÇ SORUMLU / YENİ KUŞAĞA DAİR

SEZER TANSUG

Resim eleştirisine aktif bir biçimde girdiğimiz sürenin alt tarihsel sınır çizgisini 1955 sayarak (ki bu tarihte Maya galerisinin İstanbul'da önemli bir yeri olduğu ve aynı yıl Yüksel Arslan'ın da ilk sergisini bu galeride açtığı anımsanmalıdır), yaratıcı, üretken sanatçı çalışmalarına uzaktan yakından bilfiil tanık olduğumuz yaşlı ve genç sanatçılar, şüphesiz yuvarlak yıl tarihleri saptanarak 1955-70; 1970-80 ve 1980'den sonrakiler olmak üzere birbirleriyle bağlantılı üç aşamanın olgularını karşımıza koymuşlardır. Bu üç aşamanın sanatçıları arasında önemli bulduklarımı ayrı gruplar halinde ele almayı deneyecek, fakat bu sanatçı gruplarının etkinlik dönemlerini belli tarihlerle sınırlanmayarak, bunları sürekli bir etkileşim çerçevesi içinde değerlendirmeye çalışacağım. Ne var ki, kısa bir yazıda geniş yorum ayrıntılarına girebilmek mümkün değildir. Bu yüzden değerlendirme önemli sanatçı isimlerinin vurgulanma sınırı içinde, çok belirgin bazı gelişme dinamiklerinin belirlenmesinden de şimdilik öteye gidemeyecektir. Sonraki yazılarda sergiler vesilesiyle ya da herhangi bir nedenle sırası geldiği zaman yeterince ayrıntıya girebileceğimi umuyorum.

Şüphesiz bu gruplandırma belli akım isimleri altında sanatçıların toplanabileceği bir "girişim" anlamına da gelmeyecektir. Bu bakımdan Türk sanatçıların Batıdaki akımlarla doğal ilişkilerinden kaynaklanan bir sınıflandırma da söz konusu değildir.

1941'le 1950 arasında etkinlikleri bilinen toplumsal gerçekçi eğilimli Yeniler grubu hareketinin D grubuna bir tepki oluşturduğu ve özellikle Nuri İyem'in yeni bir akademi-dışı atölye çalışmasına öncülük ettiği söylenebilir. Başlangıçta N. İyem'in çevresinde olan Ömer Uluç kısa bir süre sonra ondan koparak 1960'lardan 80'lere değin çok özgün bir gelişme gösterdi. Benim özellikle 1958'den sonra bir eleştirmen olarak sorumluluğunu ilk üstlendiğim sanatçılar Yüksel Arslan, Ömer Uluç ve Orhan Peker'dir. Bu sanatçılara 1960 ortalarında Cihat Burak da katıldı. Orhan Peker akademiden mezun bir ressamdı, ama fırçası B. Rahmi hocası da dahil olmak üzere, diğer arkadaşlarının çoğundan daha erbab, daha usta, daha sinirli ve haşin bir güç taşıyordu. Orhan Peker'i bir Nedim Günsür'le kıyaslamaya kalkışmam. Çünkü giderek özgün üslubuyla kendini kanıtlayan ve benim de çokça benimsediğim bu ustadan çok Turan Erol'la kıyaslayabilirim Orhan Peker'i. Aralarındaki uzak yakın üslup akrabalıklarına rağmen Turan Erol'la kıyaslanmasına hiç de gerek olmayan güçlü bir dramatik derinliği olduğunu da farketmişimdir Orhan Peker'in.

Yenilerin toplumsal gerçekçi plânda bir devamı sayılabilecek herhangi bir grup etkinliği üzerinde durmaksa bana imkânsız görünür. Tıglat yayını olan Çağdaş Türk Resim Tarihinin 3. cildini yazan eleştirmen, "eser miktar" önemi bulunan toplumcu bir grubun yanı sıra, Ankara'da kendine Siyah kalem adını veren bir grup zorlanmasını da kitapta büyük başlıklara

konu etmiş.

Bu eleştirmen, kaypak ve kozmopolit gibi lâflarla nitelediği İstanbul ekolü yanı sıra, tutar da sözde bir "tutarlı" Ankara ekolü masalı uydurmaya kalkıştırsa, bu komikliğin üstüne varmak gerekir. Ankara'da eski Gazi Eğitimin pedagojik nitelikte "resim öğretmeni" eğitiminin önemliliğinden başka, "münferit" değerler dışında bir ekol mekol düşünülemez; bu olamaz ve olamayacaktır da. Ama T. Zaim, E. Üren, C. Bingöl, İ.C. Karaburçak, O. Katoglu, D. Karaca ve adları gerçekten anılmaya değer olan diğerlerinin bir Ankara ekolü olarak düşünülebilmesi her türlü ferasetin dışında bir taşra kompleksinin ifadesidir.

Bu konuya böylece değindikten sonra, sanatsal çabaların yoğun kentleşme dinamikleri içine sızan bazı "köylü gerçekçiliğinden" söz edilebilir ki, N. Günel ve İ. Balaban bunlar arasında en ilginç yeri alanlardır.

1970'e kadar olan süre içinde Ali Çelebi, N. Berk, C. Dereli'den vb. tutun da Sabri Berkel, F. Başağa, B. Rahmi ve Eren Eyuboğlu'na kadar pek çokları pekâlâ işlerini sürdürmüşlerdir. Özel galerilerin 1975'ten bu yana bir resim piyasası oluşturmalarından sonra, ister S. Berkel ve Malik Aksel gibi tazeliklerini koruyanlar, ister diğerleri olsun hep gündemde olabilmislerdir, ne var ki bizim konumuz bu yazıda bu değildir.

1970 öncelerinde ilginç sanatsal esintileri farkedilenler 1980'e kadar geçen sürede kendilerini kanıtlayan B. Uygur, Komet, Utku Varlık, Mehmet Güleriyüz, Alâaddin Aksoy, Sükrü Aysan, Altan Gürman, Neşe Erdok, Nur Koçak, Özer Kabaş, B. Naci İslimiyeli ve bunlarla aynı paralelde olanlardır.

Benim asıl sorumluluk grubum içinde yer alan Serkis Zabunyan ve Adnan Çoker'e özel bir yer ve değer verdiğim şüphesizdir ki, bunlara Burhan Doğançay'ı da katmam gerekir.

Yukarıda 1970-80 arasında kendilerini kanıtlamakta başarılı olan sanatçılara, kendi sorumlu yazarını çıkarın diye defalarca söylemişimdir, fakat bunu beceremediler. Oldu bana yeni bir sorumluluk grubu daha. Bundan da kaçınmadım, çünkü işin az çok cilveli yanları vardı. Ama doğrusu ilk göz ağrılardan hiç kopamazdım, bunun nedeni, ikinci grup sanatçılara başlıca etki kaynağı ve hesaplaşma hedefi haline gelen onlardı.

Bu kez sanatsal esintilerini 1980'den önce gördüklerimin kendilerini kanıtlama yolunda azimli olduklarını farkediyorum. Mustafa Ata, Aydın Ayan, Yusuf Taktak, Şenol Yorozlu, Adem Genç, Hale Arpacıoğlu, Filiz Özyayten, Gülsün Karamustafa, Zekâi Ormanlı, Mevlüt Akyıldız, Tülin Öztürk ve onlarla benzer yollara düşen diğer sanatçılar umarım sürekli başarılarını koruyacaklardır. Öte yandan ben bir zabıt kâtabi olmadığım için her genç sanatçının (ki aralarında önemli bulduklarım var), kayıtlarını pek tutuyor sayılmam. Çağdaş sanatımızın tarihsel sürekliliğe ilişkin yorum düzleminde yer alıp alamamalarıysa, sanatçıların kendilerini ispat etmelerine bağlıdır.